

TOMASZ JACEK LIS

Wyższa Szkoła Kultury Społecznej i Medialnej
Toruń, Polska

Pregledni članak
UDK 929-052Ilešič, F.
929-052Batowski, H.

Odnosi Frana Ilešiča i Henryka Batowskog u svjetlu njihove korespondencije (1926-1939)

Autor je prikazao odnose između slovensko-hrvatskog književnog povjesničara Frana Ilešiča i poljskog povjesničara Henryka Batowskog u međuraću. Ilešič je u to doba bio profesor Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a Batowski novinski dopisnik, doktorand i potom povjesničar, profesor Jagelonskog sveučilišta u Krakovu. Članak je napisan na temelju korespondencije dvojice protagonista koja je rasuta u arhivima u Krakovu, Zagrebu, Ljubljani i Sarajevu.

Ključne riječi: Henryk Batowski; Fran Ilešič; poljsko-jugoslavenski odnosi; povjesničari

Mnoge poljsko-jugoslavenske inicijative i međusobni odnosi u periodu između dva svjetska rata, prije svega u smislu znanstvenih i kulturnih događaja, bili su nezavisni od države. Bio je to rezultat davnih odnosa između Poljaka i južnih Slavena, koji su se stvarali još za vrijeme Austro-Ugarske – uspostavljani su brojni aktivni kontakti, posebno među inteligencijom: znanstvenicima, kulturnim djelatnicima, novinarima i političarima. Poljaci su se najčešće upoznavali s Hrvatima i Slovencima, s kojima su studirali ili radili (npr. zastupnici u Carevinskom vijeću).¹ Veze koje su bile započete prije Prvoga svjetskog rata često su opstajale i nakon rata. Nastavile su se razvijati i nakon ulaska Galicije u okvire međuratne Poljske te hrvatskih zemalja u prvu jugoslavensku državu.

Nikada u povijesti poljsko-jugoslavenske suradnje, odnosno kasnije suradnje sa zasebnim državama nastalima nakon raspada Jugoslavije, kontakti nisu bili toliko

1 Više o suradnji među Poljacima i južnim Slavenima vidi: S. Kale, „Poljaci, naša braća na sjeveru“. *Hrvatska javnost o Poljacima 1860-1903*, Zagreb 2019; A. Giza, *Neoslawizm i Polacy 1906-1910*, Szczecin 1984; P. Żurek, *Syječanjski ustanak 1863. u Poljskoj i Eugen Kwaternik*, Slavonski Brod 2012; A. Cetnarowicz, *Polacy i Słowęcy w monarchii habsburskiej. Uwagi na temat wzajemnych stosunków w drugiej połowie XIX wieku. Austria-Polska. 1000 lat sąsiedztwa*, *Studia Austro-Polonica*, vol. 5, 1997, s. 203-220.

intenzivni kao u međuratnom periodu.² To možemo zahvaliti prije svega intelektualcima. Do sada ni u Poljskoj ni u Jugoslaviji ili drugim državama nakon njena raspada (posebno u Hrvatskoj i Srbiji) nije objavljena knjiga koja bi davala široku perspektivu tih odnosa.³ Ipak, postoje određeni radovi vezani za izabrane teme iz prošlosti tih zemalja u periodu između dva svjetska rata.⁴ Autori najčešće pokušavaju predstaviti problem iz perspektive pojedinca, kao Damir Agičić, koji je pisao o južnoslavenskim prijateljima Wiktora Bazielicha,⁵ ili Ana Batinić, autorica članka o ljubavi Julija Benešića i Zdenke Marković prema Poljskoj.⁶ Takav pristup sigurno odgovara ovoj temi jer su mnoge inicijative bile rezultat individualnog djelovanja. Ako želimo istraživati odnose između Poljske i Jugoslavije prije Drugoga svjetskog rata, moramo koristiti građu osobnih arhivskih fondova, koja se nalazi u mnogim arhivima. Tamo možemo pronaći korespondenciju koja može dati odgovore na mnoga pitanja o genezi različitih aktivnosti poljskih i jugoslavenskih intelektualaca.

U ovome ću tekstu analizirati pisma dvojice znanstvenika i humanista koji su zajedno gradili odnose između Poljske i Jugoslavije i na tom su polju imali velik utjecaj u svojim sredinama. Radi se o krakovskom povjesničaru Henryku Batowskom, koji je u tridesetim godinama dvadesetoga stoljeća bio mladić, na početku svoga javnog djelovanja, te njegovom korespondentu Franu Ilešiću, Slovincu, hrvatskom filologu i profesoru Sveučilišta u Zagrebu. Analiza njihovih pisama baca novo svjetlo, posebice na Poljaka koji je, kako se iz pisama vidi, mnogo dugovao zagrebačkom profesoru. Siguran

- 2 Poljsko-jugoslavensko društvo (1931-1939) i njegove lige bilo je najveće društvo koje je vodilo brigu o suradnji među Poljacima i Slavenima na jugu. T. J. Lis, Djelatnost Lige poljsko-jugoslavenskih društva u međuratnom periodu, u: *Poljska Jugoslavija u XX veku*, ur. M. Pavlović, A. Zaćmiński, P. Wawryszuk, Beograd 2017, s. 115-128; Z. Баран, 3 історії діяльності Польсько-югославської ліги у Львові, u: *Lwów: miasto-społeczeństwo-kultura*, t. 7, ur. K. Karolczak, Ł. T. Sroka, s. 516-519. Osim toga postojale su i različite zajedničke inicijative, primjerice kulturne poput Jugoslavenske biblioteke koju je uređivao Julije Benešić (Ž. Brlobaš, Julije Benešić kao predavač i kritičar književnih tekstova, *Fluminensia*, god. 26, br. 2, 2014, s. 124-125) ili trgovačke poput Jugoslavenskog kongresa u Poljskoj 1931, koji je bio najveći skup suradnje Poljske i Jugoslavije u međuraću: Archiwum Państwowe w Poznaniu, Akta Kongresu Jugosłowiańskiego, sign. 1454, Pismo Poznańskiej Izby Przemysłowo-Handlowej do Warszawskiej Izby Przemysłowo Handlowej iz 18.2.1931, s. 3; Kongres polsko-jugosłowiański, *Gazeta Lwowska*, br. 100, 1.5.1931, s. 2.
- 3 D. Bondžić, Prosvetna, naučna i kulturna saradnja kraljevine SHS/Jugoslavije i Poljske između dva svetska rata, u: *Jugoslavija i Poljska u XX veku*, ur. M. Pavlović, A. Zaćmiński, P. Wawryszuk, Beograd 2017, s. 97.
- 4 M. Czerwiński, D. Agičić, *Poljsko-hrvatske veze kroz stoljeća. Povijest, kultura, književnost*, Zagreb 2018; W. Kot, Miroslav Krleža i poljsko kazalište, u: *Dani Hvarškoga kazališta : Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*, Vol. 8 br. 1, 1981, s. 376-390; S. Kale, Slavist Vilim Frančić, *Književna smotra*, br. 178 (2015), s. 101-111; I. Meden, *Korespondencija Julija Benešića s Poljacima, Kronika Zavoda za književnost i teatrologiju JAZU*, br. 8 (1978), s. 88-138.
- 5 D. Agičić, Wiktor Bazielich i njegovi hrvatski korespondenti, *Historijski zbornik*, vol. 62, br. 1 (2011), s. 137-162.
- 6 A. Batinić, Polonistička veza Julija Benešića i Zdenke Marković, *Poznańskie Studia Slawistyczne*, vol. 9 (2015), s. 467-492.

sam da bez pomoći Ilešiča Batowski nikada ne bi postao jedan od najvećih poljskih stručnjaka koji su se bavili Balkanom u drugoj polovici XX. stoljeća.

Henryk Batowski

Henryk Batowski rodio se 1907. u obitelji poznatog slikara Stanisława Kaczór-Batowskog u Lavovu. Kao mladić sudjelovao je ratu 1920. između Poljaka i sovjetske Crvene armije. Dobio je i odlikovanje – Križ za sudjelovanje u obrambenom ratu 1918-1920. Studirao je slavistiku na Sveučilištu Jana Kazimira u Lavovu. Između 1927. i 1929. kao znanstveni stažist boravio je u Pragu i Parizu.⁷ Godine 1929. obranio je disertaciju na odsjeku za slavistiku u Lavovu. Iako se već u ranoj mladosti, još kao student, zanimao za slavenski jug, koji je s velikom predanošću promovirao u Poljskoj,⁸ poviješću jugoslavenskog prostora intenzivnije počeo se baviti u tridesetima. Njegovo je prvo veće djelo na tom polju bio prijevod *Gorskog vijenca* Petra II. Petrovića Njegoša, koji je objavljen 1932.⁹ Prema mišljenju poznatog slavista Juliana Kornhausera, taj je prijevod dokaz znanstvene vještine i lingvističkog talenta Henryka Batowskog, koji je osim hrvatskoga i srpskoga poznao i niz drugih jezika: njemački, francuski, engleski, češki i slovački.¹⁰

Zahvaljujući svojim talentima bio je poznat ne samo kao povjesničar ili slavist, već i kao novinar. Kao poliglot, održavao je brojne kontakte s ljudima iz znanstvenog i političkog svijeta. Imao je sve intelektualne i duhovne predispozicije da postane odličan znanstvenik. U međuratnom periodu bio je u Poljskoj jedan od najboljih mladih istraživača svoje generacije. Do napada Trećeg Reicha na Poljsku 1939. objavio je čak četiri znanstvene monografije.¹¹ A nije napunio niti trideset dvije godine života! Njegovo znanstveno djelovanje karakteriziraju osobne i prijateljske veze s javnim i kulturnim djelatnicima, slavistima i svima koji su mu mogli dati neku pomoć, savjet ili nešto drugo. Zbog toga je imao aktualne podatke o temama koje su ga interesirale, a uspješno je izbjegavao pogreške.¹²

Batowski je bio član brojnih poljsko-jugoslavenskih društava te akademskih, znanstvenih i društvenih zajednica. Od 1932. član je Poljsko-jugoslavenske lige u Lavovu, koju je napustio nakon sukoba s upravom jer članovi nisu prihvatili njegove sugestije u organizaciji jednog pothvata.¹³ Godine 1936. preselio je iz Lavova u Krakov, gdje je 1939. postigao habilitaciju na kojoj je radio posljednjih nekoliko godina. Kratko je

7 M. Zgórnjak, Profesor Henryk Batowski (1907-1999), u: *Henryk Batowski 1907-1999*, ur. R. Majkowska, Kraków 2003, s. 9.

8 S. Grudzień, Henryk Batowski a współpraca słowiańska (do 1939 roku), u: *Henryk Batowski 1907-1999*, ur. R. Majkowska, Kraków 2003, s. 35-36.

9 P. Petrović-Njegoš, *Górski Wieniec*, ur. H. Batowski, Warszawa 1932.

10 J. Kornhauser, *Henryk Batowski jako badacz literatur południowosłowiańskich*, u: *Henryk Batowski 1907-1999*, ur. R. Majkowska, Kraków 2003, s. 72-73.

11 M. Zgórnjak, *op. cit.*, s. 10.

12 J. Kornhauser, *op. cit.*, s. 72.

13 Центральний державний історичний архів України Львів, sign. 840/1/88, s. 5-11.

uživao zbog znanstvenog napredovanja jer je iste godine smješten u internaciju u sklopu njemačke akciji Sonderaktion Krakau. Cilj te akcije bila je likvidacija profesorâ Jagelonskog sveučilišta. Batowski je upućen prvo u koncentracijski logor Sachsenhausen, a potom u Dachau u Njemačkoj, odakle je oslobođen 1941.¹⁴ Nakon povratka u Krakov angažirao se u ilegalnom poučavanju. Za vrijeme rata koristio je pomoć svojih prijatelja iz Jugoslavije: Vilima Frančića, koji je živio i radio u Poljskoj od prije rata, i Ivana Esiha, kojeg je kontaktirao 1942. ciljem stjecanja državljanstva Nezavisne Države Hrvatske:

»[...] ja bih želeo da dobijem neko tudje državljanstvo, šta će svakako olakšati sve, te prije svega omogućiti da se i dalje bavim predratnim poslovima. Možda bi bilo moguće da ja na neki izuzetan način dobijem hrvatsko državljanstvo? [...] Ja bih se mogao pozvati samo na moj predratni rad oko upoznavanja mojih zemljaka sa hrvatskom poviesti / je li bolje: povješću? / književnosti i kulturom uobće [...] Najljubaznije Vas molim, da ovu stvar razmislite, da se posavjetujete o njoj s kompetentnim ličnostima / na pr. s prof. Šišićem, koji bi me možda htio doporučiti [...]«¹⁵

Poslije Drugoga svjetskog rata Batowski se nastavio baviti znanošću, ali to nije dugo potrajalo. Uređivao je časopis *Życie Słowiańskie* (Slavenski život) u doba kad je Jugoslavija izbačena iz Informbiroa. Budući da u svome časopisu nije htio kritizirati jugoslavenskog komunističkog vođu Josipa Broza Tita, otpušten je i dobio je zabranu objavljivanja znanstvenih radova. U tom je razdoblju živio i radio u Varšavi. Poljske su komunističke vlasti naime htjele oslabiti Odsjek za povijest Jagelonskog sveučilišta, pa su djelatni povjesničari poput Batowskog morali napustiti Krakov.¹⁶ Nakon Staljinove smrti 1953. odnosno nakon promjene političke situacije u sovjetskim satelitskim državama 1956. Batowski se mogao vratiti znanstvenom i nastavnom radu u Krakovu.¹⁷ Izabran je za voditelja Instituta povijesti Istočne Europe i slavenstva. Desetak godina kasnije, 1967, premješten je na mjesto predstojnika Katedre moderne svjetske povijesti, gdje je radio sve dok nije otišao u mirovinu 1977.¹⁸ I nakon odlaska u mirovinu bio je vrlo aktivan, sudjelovao na znanstvenim skupovima i publicirao radove. Umro je 1999. godine.

Povijest Balkana između dvaju svjetskih ratova zanimala je Batowskoga prije svega u prvom periodu njegove znanstvene aktivnosti. U socijalističkoj Poljskoj bavio se posebno poviješću diplomacije, pa su se prorijedili njegovi radovi o slavenskom jugu.¹⁹

14 H. Pierzchała, *Mechanizmy eksterminacji krakowskich uczonych w „Akcji Specjalnej Kraków – „Sonderaktion Krakau“ 1939-1945*, Kraków 2007, s. 35-36.

15 Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zbirka rukopisa i starih knjiga, sign. R 7632 b. Pismo Henryka Batowskog Ivanu Esihu, Kraków 4.11.1942. (Na ovo pismo me upozorio S. Kale.)

16 M. Pułaski, Henryk Adam Batowski (1907-1999), u: *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Historycznego*, ur. J. Dybiec, Kraków 2000, s. 497.

17 J. Dejmek, Ludzie i czas. Dziewięćdziesiąte urodziny Henryka Batowskiego, u: *Henryk Batowski 1907-1999*, ur. R. Majkowska, Kraków 2003, s. 20.

18 M. Zagórniak, *op. cit.*, s. 11.

19 Usp. H. Batowski, Mickiewicz prema južnim Slavenima 1848-1849, *Historijski zbornik*, br. 9, 1956, s. 69-81; Isti, Hrvati i Poljaci u okviru Austro-Ugarske monarhije, *Historijski izbornik*, br. 29-30, 1976-1977, s. 447-454.

U šezdesetima i sedamdesetima bio je mentor stranim studentima, koji su dolazili u Krakov. Među njima je bio i poznati engleski povjesničar Norman Davies, danas profesor iz Oxforda, koji je obranio svoju doktorsku tezu kod Batowskog. Na preporuku profesora Jaroslava Šidaka znanstveno je vodio i Ljerku Racko za njezina boravka u Krakovu i rada na povijesti hrvatske omladine s prijelaza iz XIX. u XX. stoljeće.

Velik utjecaj na život i rad krakovskog povjesničara imali su politički događaji. Prije rata je bio pobornik slavenskog jedinstva, a takav je stav oblikovao pod utjecajem svojih prijatelja sa slavenskog juga. Njegov je najveći prijatelj i učitelj bio je Fran Ilešič. Teško je previdjeti Ilešičevu ulogu u životu Batowskoga, pa je stoga pomalo neobično da u monografiji o Henryku Batowskom, u izdanju Poljske akademije umjetnosti,²⁰ nitko nije ništa spomenuo o tome, čak niti slavist Julian Kornhauser, koji tvrdi da je Batowskoga u to vrijeme bio podupirao Julije Benešić.²¹ To nije istina, o čemu će još biti govora, jer Benešić nije volio mladog Poljaka Batowskog, što se vidi iz građe u njegovim arhivskim fondovima i iz njegovih memoara.

Polonofilstvo Frana Ilešiča

Fran Ilešič je poznat kao apologet jugoslavenstva, kojem je posvetio cijeli život.²² Malo ljudi zna da je u razdoblju između dva svjetska rata bio jedan od najvažnijih ljudi koji su stvarali mostove između Poljske i Jugoslavije. Ilešič je tvrdio da jedinstvo južnih Slavena nije konačan cilj, već samo prvi korak, jer je pravi cilj jedinstvo svih Slavena.²³ Poljskom se zanimao još kao student – tada je, fasciniran neolirizmom,²⁴ došao prvi put u Krakov i susreo se s poljskim slavistima Marianom Zdziechowskom, Romanem Zawilińskom, Tadeuszom Grabowskim i Janem Magierom koji su djelovali u Slavenkom klubu (*Klub Słowiański*). Po njihovom mišljenju, novi slavenski pokret nije se trebao oslanjati na Rusiju, kao panslavizam, već na Poljsku koja je, usprkos što još nije postojala na kartama Europe, kulturno imala utjecaj na sve Slavene.²⁵ Pod utjecajem

20 *Henryk Batowski 1907-1999*, ur. R. Majkowska, Kraków 2003.

21 J. Kornhauser, *op. cit.*, s. 71-79.

22 Fran Ilešič, Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950, Bd. 3 (Lfg. 11, 1961), s. 27.

23 W. Wisłocki, Prof. dr. Franc. Ilešić, *Słowo Polskie*, br. 208, (1.8.1931), s. 8.

24 Z. Kovač, Domača – tuja (književna) slovenistika, u: *Zbornik Slavističnega društva Slovenije*, vol. 17, 2006, s. 204. Ilešič je kao sveučilišni profesor u Zagrebu bio veliki pristaša neolirskog pokreta. Uspoređuje ga se sa Stankom Vrazem, koji mu je bio inspiracija. I. Toporšič, *Portreti, razgledi, presoje. Z zgodovini slovenskega jezikoslovja ob. 400-letnici trubarjeve smrti*, Ljubljana 1987, s. 107-109; J. Prunk, Slovenski narodni program v slovenski politični misli (1848-1945), *Teorija i praksa*, g. 23, 1986, s. 417; Isti, Slovensko-hrvatski odnosi 1914-1918 in jugoslovansko zedinjenje, *Zgodovinski časopis*, g. 33, 1979, s. 588-589.

25 J. Rubacha, *Bulgaria na prelomie XIX i XX wieku. Bułgarskie metamorfozy w publikacjach „Świata Słowiańskiego“ (1905-1914)*, Olsztyn 2012, s. 51-53; Por. P. Biliński, *Feliks Koneczny*, Warszawa 2001, s. 96-97.

krakovskih slavista Ilešič je podržao ideju da na čelo Slavena trebaju stati Poljaci. O tome je govorio više puta tijekom života.²⁶ Čak i kada politički odnosi između Poljske i Jugoslavije nisu bili dobri, Ilešič je neumorno branio svoje teze, te ih javno širio. Bio je začetnik brojnih poljsko-jugoslavenskih inicijativa znanstvenog, kulturnog i političkog karaktera. Sudjelovao je vjerojatno u svim društvima koja su djelovala u međuratnom periodu, a ticala su se poljsko-jugoslavenske suradnje. Godine 1922. u Zagrebu je osnovao Poljsko-jugoslavensko društvo²⁷ koje je kasnije preimenovano u odjel Poljsko-jugoslavenske lige.

Ilešič nije samo promovirao Poljsku u Jugoslaviji, nego je i zastupao njezine interese. Objašnjavao je ljudima u Jugoslaviji poljsko gledište.²⁸ Osobno je pomagao Poljacima koji su kao turisti dolazili u Zagreb i trebali nekoga tko će ih voditi kroz grad.²⁹ Bio je poznat i poštovan u znanstvenom okruženju. Mnogo je puta pomagao prijateljima iz Poljske, surađivao i nudio im pomoć na sve načine.³⁰ Posebno je pomagao ljudima koji su isto kao i on bili angažirani u ujedinjenje Slavena. Zato je podupirao sve inicijative u tom smislu. To je bio i razlog zašto je obratio pažnju na Henryka Batowskog, koji je razmišljao slično. Mladi je Poljak u zagrebačkom profesoru pronašao mentora i majstora koji nije samo davao znanstvene savjete, već je i osobno pomagao u razvoju njegove karijere povjesničara, koju je Batowski započeo na polju istraživanja povijesti južnih Slavena.

Nitko tko se prije bavio djelovanjem Batowskog to nikad nije rekao. Zato treba približiti odnose među njima dvojicom. U ovom se članku analizira bogata korespondencija koju su međusobno razmijenili u razdoblju 1926-1939. Brojna su pisma sačuvana u zbirkama osobnog fonda Henryka Batowskog u Arhivu Poljske akademije umjetnosti i Poljske akademije znanosti u Krakovu. Tamo su sačuvana Ilešičeva pisma te prijepisi odgovora Batowskog, koji je kopirao veći dio svoje korespondencije. Osim toga, koristio sam i građu Frana Ilešiča u nekoliko arhiva u Sarajevu, Ljubljani i Zagrebu.³¹

26 Z. Zlodi, Ideja Frana Ilešiča o uređenju srednjo-istočne Europe iz 1930-ih godina, *Časopis za suvremenu povijest*, vol. 36, br. 3, (2004), s. 983-985.

27 Državni arhiv Zagreb (DAZ), Porezna uprava, Pravila Poljsko-jugoslavenskoga društva, sign. 2731/1922.

28 Godine 1926. Ilešič je u Beogradu objavio neke knjige. Tamo je branio dobro ime Józefa Piłsudskog, a također objašnjavao zašto je Piłsudski izvršio državni udar u svibnju 1926. F. Ilešič, *Današnja Poljska*, Beograd 1927.

29 Godine 1932. putnička agencija iz Varšave Francopol zamolila je Ilešiča da u Zagrebu vodi turiste Poljsko-jugoslavenskoga društva. Historijski arhiv Sarajevo [dalje HAS], Korespondencija F. Ilešiča, List Biura podróży Francopol, 1.8.1932, sign. IF-104, kut. 5.

30 T. J. Lis, Działalność Frana Ilešiča, słoweńskiego polonofila, u: *Polska i Jugosławia w XX wieku. Polityka, Społeczeństwo, Kultura*, ur. M. Pavlović, P. Wawrzesz, A. Zaćmiński, Bydgoszcz 2018, s. 326-327.

31 Za pomoć u pronalazenju građe u Zagrebu zahvalan sam kolegi Slavenu Kaleu.

Korespondencija Frana Ilešiča

Ilešič je živio u Jugoslaviji, pa je s prijateljima u Poljskoj morao kontaktirati preko pisma. Bio je vrlo aktivan i poduzetan čovjek, angažirao se u brojnim inicijativama. Dobivao je najmanje nekoliko pisama tjedno samo iz Poljske, a treba pamtiti da je imao i mnoge kontakte s drugim slavenskim narodima, npr. Česima, koji su ga najviše zanimali na početku njegove karijere.³² Najstarija njegova pisma, koja sam pronašao, datiraju iz 1907. godine, vjerojatno ih tada je počeo i skupljati. Najveći dio korespondencije dolazi iz perioda između dva svjetska rata. Tada zaposlenje nalazi na Sveučilištu u Zagrebu, a od 1924. predaje i poljsku književnost. Ilešič od tog vremena postaje osoba od velikog značaja za Poljsku. Njegova pozicija u znanstvenim institucijama i akademskoj zajednici u Jugoslaviji bila je neprocjenjiva. Stoga su brojne institucije i osobe tražile kontakt sa zagrebačkim profesorom.

Spomenuta arhivska zbirka Ilešiča nalazi se u nekoliko arhiva. Najvažniji su Rukopisni odsjek Sveučilišne knjižnice u Ljubljani,³³ Rukopisni odsjek Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu³⁴ i Historijski arhiv u Sarajevu.³⁵ Uvelike iznenađuje ta opširna zbirka u glavnom gradu Bosne i Hercegovine koja se sastoji od 12 kutija (od čega su prve dvije samo pisma). Nažalost, nisam u Sarajevu dobio podatke odakle su te kutije dospjele onamo.

U konačnici, postoji zbirka od oko 1000 pisama Frana Ilešiča, koja su smještena u nekoliko arhiva. Treba još spomenuti i ljude koji su korespondirali s njime i čija je osobna zbirka sačuvana, kao u slučaju Henryka Batowskog. Nažalost, takva je situacija izuzetak jer je većina Ilešičevih pisama s drugim ljudima stradala. Vidimo to na primjeru njegova prijatelja Józefa Gołąbeka, čije su stvari, među ostalim i korespondencija, uništene za vrijeme II. svjetskog rata prilikom njemačkog bombardiranja Varšave 1939.³⁶

Pogotovo je zato korespondencija Henryka Batowskog i Frana Ilešiča povjesničaru zanimljiva za istraživanje. Privlačnost te korespondencije je tim veća što je, osim pisma koja je primao, krakovski povjesničar radio i prijepis vlastitih dopisa. To se tiče 80% korespondencije, posebno iz tridesetih. Pisma Batowskog iz prvih godina njihove korespondencije (od 1926. do 1929.), koja nisu kopirana u zbirci Batowskoga u Krakovu, nadopunio sam pismima koja sam pronašao u fondovima Ilešiča u Ljubljani i Sarajevu.

32 R. Vlček, *Historická slavistika na stránkách sta ročníků Slovanského přehledu. Tradice – současnost – perspektivy*, *Slavistica Literaria*, br. 19, 2016, s. 161.

33 Narodna in univerzitetna knjižnica u Ljubljani, Rukopisna zbirka, Fond Fran Ilešič, sign. Ms 1492.

34 Z. Zlodi, *op. cit.*, s. 981-982.

35 Historijski arhiv Sarajevo, Fond Fran Ilešič, sign. IF-104.

36 S. Wierczyński, Józef Gołąbek, *Pamiętnik Literacki*, br. 36, 1946, s. 171-172.

Veza Batowskog s Ilešičem

Veza Henryka Batowskog s Franom Ilešičem počela je vjerojatno 1926. Iz tog perioda našao sam prva pisma koja su izmjenjivali. U Ljubljani postoji prvo pismo devetnaestogodišnjeg Batowskog upućeno Ilešiču, u kojem piše: „Zbog dopuštenja Gospodina Profesora, usuđujem se smetati Vam pismenim putem.“³⁷ Stvar o kojoj je pisao Poljak ticala se ekskurzije Batowskoga i njegovog kolege, studenta iz Akademskog kola prijatelja Jugoslavije, koji je radio na Sveučilištu Jana Kazimira u Lavovu. Bilo je to društvo koje radilo na inicijativu Poljsko-jugoslavenske lavovske lige. Batowski je tada bio vrlo aktivan student, sudjelovao je na nekoliko društvenih skupova, na kojima su se okupljale grupe mladih pobornika slavenskog jedinstva.³⁸ U citiranom pismu zamolio je Ilešiča da mu pokaže Zagreb.

Srdačnost i strpljivost profesora Ilešiča prema Batowskom rezultirali su razvojem njihove suradnje. Vjerojatno bi se karijera mladog Poljaka drugačije razvijala da nije imao veze sa Slovincem. Ilešič je bio izuzetno radostan zbog uspjeha Batowskoga, kao na primjer 1928, kada je Batowski dobio stipendiju i otišao u Čehoslovačku.³⁹ Osim pisane riječi podrške, Ilešič mu je stvarao prilike, ispravljao njegove greške u tekstovima, koje je na početku Batowski radio u vezi s poviješću slavenskoga juga. Davao mu je i popise knjiga koje treba pročitati.⁴⁰ Neću pretjerati ako kažem da je Ilešič mnogim Poljacima bio prvi učitelj povijesti i kulture južnih Slavena.

Batowski je znao govoriti da je Ilešič podupirao sve ljude koji su, kao i on, željeli suradnju Slavena. Za njega ova ideja nije bila samo san, nego pravi cilj, koji je htio ostvariti uz pomoć znanosti i publicistike, a također na temelju osobnih kontakata s ljudima, istomišljenicima. Dobar primjer takvog ponašanja jest veza Ilešiča s doktorom Józefom Gołąbkiem kojeg je, isto kao Batowskoga, podupirao u znanstvenom radu.⁴¹ Najveće Gołąbekovo djelo,⁴² biografija Iva Vojnovića,⁴³ zapravo nikad ne bi bilo napisano bez Ilešičeve pomoći, koji je Poljaku slao knjige i druge materijale. Dugo mu je pružao mu je pomoć i prevodio njegove tekstove za jugoslavenske časopise.⁴⁴ Ilešič je u jednom pismu Batowskom pisao: „htio bih pomagati tim [ljudima, op. a.], koji zaslužuju pomoć [...]

37 *Pozwalam sobie, dzięki otrzymanem tu od Pana Profesora upoważnieniu, niepokoić Pana pisemnie.* Narodna in univerzitetna knjižnica u Ljubljani, Rukopisna zbirka, Fond Fran Ilešič, sign. Ms 1492. Pismo H. Batowskiego F. Ilešiču, 19.5.1926.

38 S. Grudziń, *Działalność akademicka Henryka Batowskiego we Lwowie (1925-1927)*, *Historia i Polityka*, br. 1, 2009, s. 138-139.

39 Arhiv PAU i PAN u Krakovu (dalje A/PAUiPAN), Spuścizna Henryka Batowskiego, Korespondencja, sign. K-III/151, IV/48, Pismo Frana Ilešiča 25.1.1928.

40 A/PAUiPAN, Spuścizna Henryka Batowskiego, Korespondencja, sign. K-III/151, IV/48, Pismo Frana Ilešiča 1.12.1928.

41 HAS, Korespondencja J. Gołąbek F. Ilešiču, sign. IF-104 kut. 3.

42 S. Wierczyński, Józef Gołąbek, *Pamiętnik Literacki*, br. 36, 1946, s. 171-172.

43 J. Gołąbek, *Ivo Vojnović: dramaturg jugosłowiański*, Warszawa 1932.

44 *Polska i Czarnogóra. Bibliografia, Komentarze*, ur. K. Wrocławski, Warszawa 2007, s. 203.

ali na način da se ne smeta drugima“.⁴⁵ Batowski u svojim pismima nekoliko puta naglašava da se slaže s idejama saveza svih Slavena. Ipak, čini mi se da je postojala neka razlika između onoga što je govorio i stvarnosti. U jednom je pismu tvrdio da zbog politike ne može glasno prezentirati svoje poglede, ipak: „svojeg mišljenja nije promijenio“.⁴⁶

Ilešić je kod Batowskog uočavao ne samo slično političko mišljenje, već i veliki intelektualni potencijal. Poljak mu je imponirao prvi puta kad je 1932. preveo *Górski vijenac* na poljski.⁴⁷ Zagrebački je profesor tvrdio da je to jako važan korak na putu boljeg poznavanja kulture južnih Slavena u Poljskoj.⁴⁸ U *Novostima* je napisao pozitivnu recenziju u kojoj je pohvalio mladog Poljaka, mada mu je u privatnom pismu proslijedio neke primjedbe u vezi prijevoda. Batowski je u odgovoru objasnio da je promijenio neke riječi zbog poljskih čitatelja, a osim toga nije imao slobode prevodenja. Rekao je da je izdavač Julije Benešić vršio pritisak i prijetio da, ako Batowski ne prevede na način na koji on želi, cijeli projekt prijevoda *Gorskog vijenca* u seriji Jugoslavenska knjižnica (koju je Benešić izdavao u Poljskoj) neće biti ostvaren.⁴⁹ Zato je Batowski na kraju morao pristati na težak kompromis, što je kasnije Benešić potvrdio u svojim uspomena. Zofia Kozłowska, suradnica Jugoslavenske knjižnice i književna urednica trebala je „masakrirati“ uvod Batowskog.⁵⁰ „Ne znam što će reći Batowski, koji je malo uobražen, kada mu ovo pošaljem“,⁵¹ pisao je Benešić.

Među Batowskim i Ilešićem postojao je džentlmenski sporazum u vezi knjiga. Znanstvenici su si posuđivali knjige koje su slali poštom ili, ako je bila takva potreba, kupovali su naslove koji su bili potrebni drugome. Slovenac je slao knjige u Lavov i u Krakov, Poljak je slao u Zagreb.⁵² Kako se iz njegovih pisama može vidjeti, više koristi iz te suradnje imao je Batowski koji je u više navrata pisao kako nema novca da bi vratio troškove te moli da plati kasnije: „uvijek sam vaš Gospodine dužnik“, pisao je 1937.⁵³ Veliki problem za njihovu suradnju nastao je zajedno s uvođenjem zabrane Ministarstva industrije i trgovine, što je nekoliko tjedana, koliko je trajalo, otežavalo prijevoz knjiga iz stranih zemalja u Poljsku 1936.⁵⁴ Naravno da je Batowski, kad je imao priliku,

45 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/15, Pismo Frana Ilešića 10.11.1937.

46 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/12, Pismo Frana Ilešića 21.1.1935.

47 P. Petrović-Njegoš, *Górski Wieniec* [red. H. Batowski], Warszawa 1932.

48 HAS, Bilješke F. Ilešića, sign. IF-104 kut. 5.

49 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/56, Pismo Frana Ilešića 18.7.1932.

50 J. Benešić, *Osiem lat w Warszawie*, Warszawa 1985, s. 96.

51 Ibidem.

52 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/12, Pismo Frana Ilešića 21.12.1935.

53 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sygn. K-III/151, IV/15, Pismo Henryka Batowskog 10.2.1937.

54 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/12, Pismo Henryka Batowskiego 24.5.1936.

pomagao svom slovenskom „mentoru“ i tražio sve što mu je bilo potrebno za rad.⁵⁵ Ponekad mu je pisao i o raznim činjenicama iz povijesti Poljske, ako Ilešič nešto nije znao. Dakle, više koristi iz tog prijateljstva imao je definitivno Batowski.

Zagrebački profesor se bavio i promidžbom Poljaka u Jugoslaviji. Mladi je znanstvenik mnogo puta molio ili zahvaljivao na pozitivnoj recenziji u jugoslavenskim časopisima.⁵⁶ Štoviše, ako se pojavljivala neka loša kritika u vezi Batowskog, njegov je prijatelj brzo reagirao. Takva se situacija zbila 1932. kada je Stanko Bune u *Jutru* napisao negativnu recenziju o članku posvećenom znanosti u Sloveniji.⁵⁷ Iz pisma se ne vidi jasno kakva je bila „osobna intervencija“ Ilešiča, ali je ipak obećao da će staviti polemiku Batowskoga u spomenutom časopisu.⁵⁸ Druga stvar je u tome što kritika Bune nije bila bez osnova jer je sâm Ilešič u diplomatskom stilu pokušavao objasniti greške koje je Batowski napravio u svom tekstu.⁵⁹

Ilešič je radio golem posao u korist Poljaka zakulisno. Pisma dokazuju da je povjesničar često molio neka se njegovo ime preporuči nekom jugoslavenskom znanstveniku koga Ilešič dobro poznaje kao redovni sveučilišni profesor, a Batowskom je bio nedostupan. Na taj su način o radovima Batowskoga saznale istaknuti jugoslavenski povjesničari, na primjer Grga Novak,⁶⁰ Ferdo Šišić⁶¹ ili Viktor Novak. U tom kontekstu treba pokazati zanimljiv odgovor Ilešiča koji je na zamolbu da posreduje u kontaktu između Novaka i Batowskog napisao Poljaku:

„Dr Viktor Novak je jedan od glavnih jugoslavenskih masona, dakle on je beneševski⁶² češki i demokrat [...] zato će biti protivnik svega što je poljsko; koliko znam, on je bio taj koji prošle godine nije htio primiti poljsko odlikovanje (dobio ga je ne znam za što, jer nema nikakvih zasluga na tom polju). [Ako] Gospodin Doktor ne dobije odgovor, to će biti odraz njegovog antipoljskog stava.“⁶³

55 Kad nije mogao pronaći knjige za Ilešiča, tražio je druge mogućnosti. Godine 1936, kada je Jagelonska knjižnica bila renovirana i nisu se mogle posuđivati knjige, napisao je da mu pomoć može dati Zofia Kawecka iz Sveučilišne knjižnice u Poznanju, koja je sudjelovala u radu Lige poljsko-jugoslavenskog društva u tom gradu. A/PAUiPAN, Korespondencija Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/12, Pismo Henryka Batowskog 23.7.1936.

56 A/PAUiPAN, Korespondencija Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/50, Pismo Henryka Batowskog 3.3.1933.

57 S.B. [Stanko Bune], Poljski članak o našem znanstvu, *Jutro*, br. 49, 27.2.1932, s. 6.

58 A/PAUiPAN, Korespondencija Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/56, Pismo Frana Ilešiča 12.03.1932.

59 Ibidem.

60 A/PAUiPAN, Korespondencija Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/12, Pismo Frana Ilešiča [ne postoji dnevni datum] 12.1935.

61 A/PAUiPAN, Korespondencija Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/20, Pismo Frana Ilešiča 21.1.1938.

62 Edwarda Beneša se smatra protivnikom poljske politike. Vidi M. K. Kamiński, *Edward Beneš kontra Władysław Sikorski: polityka władz czechosłowackich na emigracji wobec rządu polskiego na uchodźstwie 1939-1943*, Warszawa 2005.

63 A/PAUiPAN, Korespondencija Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/19, Pismo Frana Ilešiča 01.02.1939.

Možda mnogo radova Batowskog o južnim Slavenima nikad ne bi bilo napisano da nije imao ovakve odnose s Ilesićem. Konzultirao se oko brojnih tema koje su ga zanimale. Glavni problem, kojim se bavio Batowski (posvetio je tome nekoliko knjiga i velik broj članaka) u međuratnom periodu i kratko poslije rata, bili su odnosi Adama Mickiewicza s Balkanom i južnim Slavenima.⁶⁴ Kao dvadesetpetogodišnjak, 1933. je pitao Ilesića što misli o istraživanju odnosa poljskog pjesnika s revolucijom 1848-1849. na jugu?⁶⁵ Ilesić je reagirao vrlo entuzijastično na tu ideju. Pisao je: „Polja stoje neobrađena, zato istraživanje može donijeti mnogo zanimljivih rezultata.“⁶⁶

U njihovoj se korespondenciji praktički ne mogu pronaći nikakvi dijelovi u kojima bi Ilesić pisao o sebi i privatnom životu. To pak ne proizlazi iz Ilesićeve averzije prema pisanju o sebi jer u korespondenciji s Wiktorom Bazieličom spominje svoje nespoznanje s poljskim konzulom u Zagrebu Albertom Fiedlerom.⁶⁷ U korespondenciji s Batowskim nije pisao ni o tome ni o drugim osobnim stvarima. Trebalo bi se zapitati zašto je bilo tako. Čini mi se da je ovo sljedeći dokaz da je njihov odnos bio odnos učitelja (Ilesić) i učenika (Batowski), barem iz Ilesićeve perspektive. Batowski je često pisao o svojim problemima, najčešće se žalio na posao ili zdravlje. Ovo je zanimljivo, da je s vremena na vrijeme pisao kako je jako bolestan. Primjerice, 1938. je čak zamolio Ilesića neka mu napiše točno koliko iznosi njegov dug jer se osjeća tako loše da se boji kako će brzo umrijeti.⁶⁸ Moram napomenuti da je Batowski umro kao devedesetdvogodišnjak 1999. godine, ali je često vidio svijet u crnim bojama. Na jedno od takvih pesimističkih pisama⁶⁹ zagrebački je profesor odgovorio: „Dragi gospodine doktore, odakle takav životni pesimizam? Odbacite ga! Dobrodošla, svibanjska zoro! Tako treba [...] govoriti, posebno kao mlad čovjek pred kojim je niz mogućnosti različitih promjena. Loše je što ste, gospodine doktore, sami, što se osjećate usamljenim i izloženim crnim mislima u bijeli dan!“⁷⁰ Teško je reći koliko je u tom pesimizmu bilo izgradnje slike žrtve Batowskog jer je moguće da je na taj način htio potaknuti suosjećanje u naivnom starom profesoru, kako bi mogao još više koristiti njegov utjecaj u Jugoslaviji.

64 H. Batowski, *Mickiewicz a Słowianie do roku 1840*, Lwów 1936; H. Batowski, *Legion Mickiewicza a słowiańszczyzna w r. 1848: studium z dziejów słowiańszczyzny polskiej*, Kraków 1948; H. Batowski, *Legion Mickiewicza w kampanii włosko-austriackiej 1848 roku*, Warszawa 1956; H. Batowski, *Mickiewicz jako badacz słowiańszczyzny*, Wrocław-Warszawa 1956; H. Batowski, *Ze słowiańskich mickiewiczianów: przyczynki historyczne o stosunku Adama Mickiewicza do narodów słowiańskich*, Warszawa 1980. Usp.: J. Dejmek, *op. cit.*, s. 21-22.

65 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/50, Pismo Henryka Batowskog 7.6.1933.

66 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/50, Pismo Frana Ilesića 12.7.1933.

67 D. Agićić, *op. cit.*, s. 142-143.

68 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/20, Pismo Frana Ilesića 27.1.1938.

69 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/15, Pismo Frana Ilesića 8.4.1937.

70 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sygn. K-III/151, IV/15, Pismo Frana Ilesića 18.5.1937.

Od 1936. Batowski je radio na habilitaciji. Da bi to postigao, preselio se iz Lavova u Krakov budući da je tamo radio mentor njegove doktorske disertacije, slavist Tadeusz Lehr-Splawiński, sa Sveučilišta Jana Kazimira.⁷¹ Isprva je htio pisati o revoluciji 1848-1849. No prije njega za tu se temu zainteresirao varšavski povjesničar Marceli Handelsman. Valja citirati ovo pismo jer dobro pokazuje kako su u Poljskoj izgledali odnosi među „mladim“ znanstvenicima, poput Batowskog, i pripadnika starije generacije u koju je ulazio profesor Handelsman.⁷²

Doduše, nema tamo onoga o čemu bih ja htio pisati, to jest o hrvatsko-srpskim problemima nema skoro ništa osim nekoliko dokumenata, ali ja se ne želim sada u to miješati: ako bih napisao nešto loše, onda će mi to nabiti na nos, a ako nekim slučajem napišem nešto bolje, što jest vjerojatno jer naravno bolje poznajem teren i imam više materijala [nego Handelsman, op.a.], ne bi mi to oprostio.⁷³

Batowski je strahovao da mu nepovoljno mišljenje M. Handelsmana može pokvariti sveučilišnu karijeru. Kada se spremao za habilitaciju, 1937. godine objavio je monografiju o odnosu Adama Mickiewicza i južnih Slavena.⁷⁴ Istraživanje je financirao vlastitim novcem.⁷⁵ Iako je imao podršku Lehr-Splawińskog, nije dobio profesorsku nominaciju. Nekolicina profesora, među ostalima i Stanisław Pigoń,⁷⁶ nije prihvatila njegovu ideju jer je ta knjiga bila, kako su tvrdili, premalo znanstvena. Više je u njoj bilo književnosti a manje povijesti, pa interdisciplinarni rad nije dobio dobre ocjene. Zato se Batowski počeo baviti političkim odnosima Slavena na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće. U tom je vidio nadu da postane redovni profesor.⁷⁷ Habilitacija je predstavljala težak i složen posao. U jednom je pismu pisao Ilešiču da je „umoran i iscrpljen“.⁷⁸ Tijekom cijelog procesa stvaranja nove knjige žalio se na loše psihičko i fizičko stanje

71 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/12, Pismo Frana Ilešiča 24.3.1936; Tadeusz Lehr-Splawiński (1891-1965), slavist, posljednji rektor Jagelonskog sveučilišta u II RP i prvi poslije rata. Bavio se gramatikom slavenskih jezika.

72 Marceli Handelsman (1882-1945) bio je jedan od najvažnijih povjesničara u Poljskoj. Zbog svoje uloge mogao je snažno utjecati na mladoga adopta. Primjerice, blokirao je zaposlenje Szymona Askenazyja na Sveučilištu u Varšavi, a također preseljenje Władysława Konopczyńskog iz Krakova u Varšavu. P. Węcowski, Marceli Handelsman (1882-1945), u: *M. Handelsman, Historyka*, ur. P. Węcowski, Warszawa 2010, s. 340-341.

73 Ibidem.

74 H. Batowski, *Mickiewicz a Słowianie...*

75 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/12, Pismo Henryka Batowskiego 11.3.1936.

76 Stanisław Pigoń (1885-1968) bio je poznati profesor Jagelonskog sveučilišta. Bio je seljačkog porijekla. Bavio se književnošću. Vidi: *Profesor z Komborni. Stanisław Pigoń w czterdziesta rocznicę śmierci* [red. K. Fijałek], Kraków 2008.

77 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/15, Pismo Frana Ilešiča 10.2.1937.

78 A/PAUiPAN, Korespondencja Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/20, Pismo Henryka Batowskog 28.2.1938.

– „moje zdravlje je jako loše“.⁷⁹ Svoj je rad završio brzo, već krajem 1938.⁸⁰ Knjiga je bila posvećena slavenskom savezu iz 1912. te je objavljena 1939.⁸¹ Batowski je tada napokon dobio habilitaciju, na što je veliki utjecaj imao spomenuti Lehr-Splawiński, na čiju je pomoć Poljak računao.⁸² Batowski je pamtio pomoć koju dobio od Ilešiča, što se vidi na početku knjige, gdje autor zahvaljuje svome prijatelju.⁸³

Ilešič i Batowski nekoliko su se puta imali prilike i osobno susresti. Osim ekscurzije 1926, kada je Batowski došao na jug zajedno sa studentima iz Lavova, o čemu sam govorio na početku ovoga članka, Batowski je gotovo uvijek kad je bio u Zagrebu, sam ili sa suprugom, posjećivao profesora Ilešiča.⁸⁴ Također, kad je Ilešič boravio u Poljskoj, išao je u posjet bračnom paru Batowski,⁸⁵ koji su ga uvijek, kadgod je bila prilika, pozivali u svoj stan.⁸⁶ Nalazili su se ne samo privatno, ali i na slavističkim kongresima koji su se održavali svakih pet godina. Godine 1929. u Pragu su sudjelovali na znanstvenoj konferenciji na kojoj su vjerojatno i prvi put zajedno predstavili svoje teze. Batowski je tada bio najmlađi član poljske delegacije⁸⁷ dok je Ilešič bio jedna od „zvijezda“ tog kongresa.

Treći put kongres je bio predviđen za rujan 1939. U pismu od 30. kolovoza Batowski je pisao da se nada njihovom susretu, iako je u zraku vladao miris rata: „Možda će se još sve smiriti, pa se možda i vidimo na slavističkom skupu – tko zna?“⁸⁸ To je posljednje pismo koje sam našao u njihovoj međusobnoj korespondenciji, kako u fondu Batowskoga, tako i Ilešičevim ostavštinama u Ljubljani i Sarajevu. Poslije napada Nijemaca na Poljsku 1. rujna 1939. Batowski, nakon što je evakuiran iz Krakova, ulazi u četu generala Franza Kleeberga. Kasnije je, zajedno s drugim profesorima Jagelonskog sveučilišta poslan u logore Sachsenhausen i Dachau. Vratio se u Krakov 1942. godine.

79 A/PAUiPAN, Korespondencija Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/20, Pismo Henryka Batowskog 21.3.1938.

80 A/PAUiPAN, Korespondencija Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/20, Pismo Henryka Batowskog 13.10.1938.

81 *Podstawy sojuszu bałkańskiego 1912. Studium z historii dyplomatycznej 1806-1912*, Kraków 1939. Pogledaj M. Pułaski, *Henryka Batowskiego badania nad historią najnowszą*, u: *Henryk Batowski 1907-1999*, ured. R. Majkowska, Kraków 2003, s. 57.

82 A/PAUiPAN, Korespondencija Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/20, Pismo Henryka Batowskog 13.10.1938.

83 H. Batowski, *Podstawy...*, s. 3.

84 A/PAUiPAN, Korespondencija Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/50, Pismo Henryka Batowskog 21.1.1933.

85 A/PAUiPAN, Korespondencija Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/50, Pismo Henryka Batowskog 12.10.1933.

86 A/PAUiPAN, Korespondencija Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/35, Pismo Henryka Batowskog 5.3.1935.

87 J. Rusek, *Udział Henryka Batowskiego w kongresach slawistycznych*, u: *Henryk Batowski 1907-1999*, ur. R. Majkowska, Kraków 2003, s. 80.

88 A/PAUiPAN, Korespondencija Henryka Batowskiego, sign. K-III/151, IV/19, Pismo Henryka Batowskog 30.8.1939. U datumu se nalazi greška jer u pismu piše 30.9.1939; ipak iz sadržaja vidimo da je pisano u kolovozu te godine.

U tom periodu, kada je Batowski bio u logorima, Ilešič je već otišao u mirovinu 1941, a kada je njegov mladi prijatelj ponovno stekao slobodu, već je bio umro. Ponestalo im je vremena da se ponovno sretnu ili pišu pisma jedan drugome.

Prijevod: Tomasz Jacek Lis, Karolina Tutić

SUMMARY

Fran Ilešič's relations with Henryk Batowski in their correspondence 1929-1936

Henryk Batowski was one of the most renowned Polish historians specializing in the history of the Balkans and Southeast Europe in the 20th century. A particular area of his expertise was the history of South Slavs. One of the key factors that sparked his interest in this topic were his contacts with Fran Ilešič, a professor of Zagreb University, a great friend of Poles and a proponent of Polish-Yugoslav cooperation. Ilešič considered young Batowski a promising scientist, which is why he helped him with his research by sending him books, introducing him to scientists in Yugoslavia etc. The article analyzes the relationship of Batowski and Ilešič based on their correspondence, found in archives in Ljubljana, Zagreb, Sarajevo and Krakow. The author applies a chronological approach to reconstruct their relationship between 1926 and 1939.

Keywords: Henryk Batowski; Fran Ilešič; Polish-Yugoslav relations; history of elite; historians